

Пологовська Ю.Ю.

НПУ імені М.П. Драгоманова

grinenko_julia@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ МЕТОДОМ СИТУАТИВНОГО АНАЛІЗУ

Трансформаційні процеси в освітньому просторі України визначають нові вимоги до професійної підготовки вчителів різного профілю, що передбачають не тільки володіння ними теорією та методикою викладання фахових дисциплін, але й вміння визначати освітню траєкторію учня, надавати кваліфіковану допомогу в його професійному самовизначенні. Тому навчальний процес у педагогічних навчальних закладах має бути спрямований на формування професійної компетентності у студентів-педагогів через призму профорієнтаційної підготовки (профорієнтаційної компетентності). Профорієнтаційна компетентність являє собою інтегративну систему умінь майбутніх вчителів здійснювати професійні функції у процесі профорієнтаційної роботи, враховуючи різні освітні потреби учнів, забезпечуючи обґрунтоване спрямування їх професійного самовизначення та створювати умови для його здійснення [4].

Дієвим засобом формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів, зокрема географії, є впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів інтерактивних технологій навчання, що передбачають використання методів навчання зорієнтованих на особистість студента, його активну участь у саморозвитку, отримання якісних знань, формування професійних умінь, здатності адекватно приймати рішення в різних ситуаціях професійної діяльності. Серед даних методів варто виділити метод ситуативного аналізу (*case-study*), дидактична спрямованість якого полягає в тому, що навчальний матеріал подається студентам у вигляді мікропроблем, а

знання і вміння формуються в результаті їх дослідницької та творчої діяльності під час вирішення конкретних завдань-ситуацій [1]. Основна функція методу case-study – вчити студентів вирішувати складні неструктуровані проблеми, які неможливо розв'язати аналітичним способом. Одночасно даний метод виступає як особлива парадигма професійної діяльності викладача, що дозволяє йому творчо мислити, діяти, збагачувати свій творчо-професійний потенціал [2].

Метод case-study має ряд переваг над традиційними методами навчання, адже він базується на принципах проблемного навчання, розумінні, а не заучуванні термінів та вмінні оперувати ними, вибудовуючи логічні схеми вирішення проблеми в умовах динамічної ситуації, розвиваючи гнучкість та діалектичність мислення, сприяє формуванню навичок вирішення реальних проблем, роботи в групі на єдиному проблемному полі, стійкої позитивної мотивації та пізнавальної активності [2]. Навчання за допомогою даного методу передбачає занурення студентів у певну ситуацію, що є результатом дидактичної майстерності викладача. Створення кейсу та діяльність викладача при використанні методу case-study являє собою своєрідний технологічний процес і включає в себе два етапи: перший етап – безпосереднє створення кейса (певної проблемної ситуації на основі фактів з реального життя, яка за своїм змістом пов'язана з матеріалом певних розділів навчальної дисципліни, визначає напрям пізнавального пошуку та шляхи вирішення), запитань для його аналізу і здійснюється за межами аудиторії та включає в себе науково-дослідну, методичну та творчу діяльність викладача; другий етап – діяльність викладача в аудиторії, де він виступає зі вступним і заключним словом, організовує малі групи і дискусію, оцінює внесок студентів в аналіз ситуації [3].

З методичної точки зору хорошим вважається той кейс, який чітко відповідає поставленій меті, стосується важливої і актуальної проблеми, має центрального героя, відповідний рівень труднощів, кілька варіантів рішень, оптимальний за розміром та обсягом інформації, провокує дискусію, надає можливість для узагальнення висновків, оцінки ефективності прийнятих раніше рішень. Плеядою українських і зарубіжних вчених розроблена низка

класифікацій кейсів, в основу яких покладені різні ознаки: сюжет, часова послідовність матеріалу, спосіб його представлення, об'сяг, ієрархічні рівні прийняття рішення, особливості вирішення проблеми й оцінки рішення тощо. Одним з головних критеріїв класифікації кейсів є їхня дидактична мета, відповідно до якої виділяють практичні кейси, що відображають абсолютно реальні життєві ситуації; навчальні кейси, основною задачею яких є навчання; науково-дослідницькі кейси, орієнтовані на здійснення дослідницької діяльності [3].

В основу даної методики покладено моделювання конкретних ситуацій, в ході аналізу, оцінки та вирішення яких студент формується як фахівець. Використання методу case-study під час занять являє собою складний технологічний процес і включає 5 етапів, кожен з яких має свою практичну спрямованість і сприяє формуванню у студентів певних умінь та навичок, які в свою чергу – системи компетентностей [2].

Таблиця 1

Етапи методу case-study та їх педагогічна доцільність у системі професійної підготовки майбутніх вчителів

№ п/п	Етап	Результат практичної підготовки студента	Сформовані компетентності
1.	<i>I етап.</i> Знайомство з конкретною педагогічною ситуацією, випадком, проблемою та ідентифікація їх стану	<ul style="list-style-type: none"> - здатність ідентифікувати реальну ситуацію згідно заданої мети; - здатність до цілісного бачення проблеми; - здатність до системного експертного аналізу подій, ситуацій тощо. 	<ul style="list-style-type: none"> - інформаційно-аналітична; - предметно-практична; - виробничо-діяльнісна; - науково-дослідна; - комунікативна; - прогностична; - соціальна; - автономізаційна; - діагностична; - рефлексивна; - мотиваційна; - коригуюча; - профорієнтаційна тощо.
2.	<i>II етап.</i> Робота з інформаційними джерелами та їх адаптація до конкретної ситуації	<ul style="list-style-type: none"> - здатність аналізувати інформаційно-аналітичний матеріал, робити висновки і діяти в широкому діапазоні побачених можливостей; - сформованість інформаційно-перцептивного компоненту професійної компетентності. 	
3.	<i>III етап.</i> Обґрунтування і прийняття рішення або обговорення та прийняття рішення за умови роботи в групі	<ul style="list-style-type: none"> - вміння оперувати понятійним апаратом, вибудовуючи логічні схеми вирішення проблеми; - здатність працювати самостійно та в команді на єдиному проблемному полі; - вміння приймати самостійні, колегіальні рішення та брати на себе відповідальність; - сформованість принципів соціальної відповідальності у професійній діяльності та професійної етики. - здатність визначати найбільш оптимальний варіант розв'язання ситуації, проблеми з запропонованого переліку. 	
4.	<i>IV етап.</i> Презентація результатів дослідження (прийнятих рішень)	<ul style="list-style-type: none"> - здатність науково обґрунтовувати, структурувати та презентувати результати досліджень; - вміння аргументувати власну думку, відстоювати її перед загалом; - вміння обирати оптимальний стиль професійного 	

		спілкування відповідно особистісних характеристик учасників комунікативного акту та ситуативних чинників; – отримання навичок проведення прес-конференції.	
5.	<i>V etan.</i> Аналіз та співставлення запропонованих результатів з прийнятими в дійсності	– сформованість оцінно-рефлексивного, мотиваційно-ціннісного та змістовно-операційного компонентів готовності до професійної діяльності; – здатність до прогнозування, самореалізації та самовдосконалення власної професійної діяльності; – здатність до аксіологічного та праксеологічного аналізу.	

Використання методу case-study для формування профорієнтаційної компетентності у студентів педагогічних спеціальностей відповідає вимогам сучасної освіти. Аналіз реальних ситуацій профорієнтаційного спрямування, які містяться в кейсі, допомагає адаптувати теоретичну модель профорієнтаційної підготовки майбутніх вчителів географії до реального професійного середовища, сприяє внутрішньому стимулюванню їх активності до профорієнтаційної діяльності, успішному засвоєнню профорієнтаційних знань, умінь і навичок та їх використанню на практиці, дозволяє їм спробувати себе в ролі професіоналів. Засвоєння профорієнтаційного матеріалу на основі проблемно-ситуативного аналізу забезпечує не лише високий рівень результативності навчання, а й сприяє формуванню системи професійно-особистісних цінностей у студентів та їх професійному самовизначенню.

Отже, імплементація в навчальний процес методу case-study сприяє атмосфері інтерактивності, яка забезпечує його високу ефективність, формує у студентів позитивну мотивацію до навчання, спрямовує їх діяльність на оволодіння способами розвитку й удосконалення знань, умінь і навичок, що є ефективним засобом формування профорієнтаційної компетентності у майбутніх вчителів географії.

Список використаних джерел:

1. Марина Дяченко-Богун. Активні методи навчання у вищому навчальному закладі. – Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/4444/1/Djachenko.pdf>
2. З.Е. Скринник. Психологія і педагогіка. Проведення індивідуального заняття за методом аналізу конкретних навчальних ситуацій (case-study): Навчально-методичний посібник – Львів: ЛІБС УБС НБУ, 2012. – 145 с.
3. Я.Сікора. Кейс-технології при вивченні «методів оптимізації». – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/>
4. В.Б. Харламенко. Діагностика сформованості профорієнтаційної компетентності майбутнього вчителя трудового навчання. – Режим доступу: http://visn_ped.gnpu.edu.ua/Visnik%2014%202010.pdf (с. 183 – 187)